

Honismereti munka a szolnoki Vásárhelyi Pál Közgazdasági Szakközépiskolában

Iskolánkban az érdeklődő növendékek 1962 óta foglalkoznak honismereti gyűjtőmunkával. A szakkör tagjainak száma általában 20—25 fő. A közös foglalkozásokon: felolvasásokon, beszámolókon, múzeum- és tárlatlátogatásokon mindannyian részt vesznek. Az egyéni és csoportos gyűjtőmunka eredményeként évente általában három-négy pályamű készül el.

A honismereti szakkör munkája az iskola egészének oktatási-nevelési célkitűzéseit szolgálja. Az általános műveltség szintjének emelését elősegítik a közös múzeum- és tárlatlátogatások, s elősegíti az az önművelés is, amely szükségszerű velejárója a gyűjtőmunkának, a gyűjtött anyag igényes feldolgozásának. E tényezők egyúttal az esztétikai nevelést is szolgálják.

A község, a megye hagyományainak feldolgozása együtt jár a népi hagyományok szélesebb körű megismerésével. A tanulókat érdeklí a községük, megyéjük múltja; szívesen foglalkoznak a vállalt részfeladatokkal: a jászkun terület még feldolgozatlan népi hagyományainak megmentésével. A szakkör tagjai figyelemmel kísérik a megjelenő szakkönyvek anyagát, a rádió és a televízió népművészeti, népköltészeti témájú adásait. Érdeklődéssel fordulnak a tőlük területileg távol élő népek művészetére, múltjára és jelene felé. E tényezők kétségtelenül hozzájárulnak a szocialista hazafiságra és proletár internacionalizmusra való neveléshez is.

A honismereti gyűjtőmunkának tudatformáló hatása is van. A szakkör tagjai természetesen foglalkoznak a múltbeli és a jelenlegi gazdasági-társadalmi rendszereknek emberi gondolkodásmódot és erkölcsöt formáló szerepével, s azzal is, hogy saját családjuk milyen szerepet játszott a helyi gazdasági, politikai vagy kulturális életben. A gyűjtés, az emberekkel való beszélgetés során összehasonlításra, állásfoglalásra is kényszerülnek, s az egyes témakörök feldolgozása elvezeti őket a nép alkotó erejének megbecsüléséhez, a népművészet, az anyanyelv szeretetéhez.

A szakköri tanulók túlnyomó többségükben vidékiek, s általában mezőgazdasági fizikai dolgozók gyermekei. E növendékek városi osztálytársaikkal összehasonlítva — főleg az első osztályokban — gyakran hátrányos helyzetben vannak. Az okok ismeretek: sokan még részben osztott iskolában tanultak; tanyáról jártak be az általános iskolába; az átlagnál gyengébb szaktárgyi előképzéssel, alacsonyabb szintű irodalmi ismeretekkel, olvasottsággal rendelkeznek stb. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy a szakköri növendékek megfelelő érdeklődés és kellő szorgalom esetében az átlagnál rövidebb idő alatt fel tudnak zárkózni társaik mellé.

Mindezek mellett a szakkör célkitűzései közé tartozik: a különböző tudományágak iránt különösen érdeklődő tanulók tudásvágyát kielégíteni, érdeklődésüket hivatástudattá fejleszteni, s szakköri munkáikat, elkészítendő pályázataik témaköreit úgy irányítani, hogy az azokkal való beható foglalkozás számukra egyúttal már az egyetemi felvételi vizsgákra való folyamatos és tervszerű felkészülést is jelentse. A tanulók érdeklődési körüknek megfelelő témát (néprajzi, jogi, mezőgazdasági, közgazdasági stb.) dolgozhatnak fel a lakóhelyükön még fellelhető hagyományokból. Már az anyaggyűjtés és rendszerezés folyamán megismerkedhetnek választott szaktárgyaik alapvető kérdéseivel. Ugyanakkor az önálló kutatómunka a felsőoktatási intézményekben alkalmazott tanulási módszerek alapjaival való megismerkedést is jelenti számukra.

A gyűjtő- és feldolgozó munka az elmúlt években a megye jelentős területére terjedt ki. A témák mindig a helyi lehetőségeknek megfelelően alakulnak. Az adat- szolgáltatók általában a szülők, rokonok, közeli ismerősök. A növendékek többnyire a legidősebb, a falu nyelvjárását még legtökéletesebben beszélő emberektől gyűjtik az adatokat. A témák feldolgozásakor nemcsak a néprajzi, hanem a nyelvészeti szempontokat is figyelembe veszik, s így eljutnak saját nyelvjárásuk tudatos megismeréséhez, megbecsüléséhez is.¹

1 Az eddig elkészült pályamunkák témái a következők voltak:

A hagyományos paraszti gazdálkodás ismeretanyaga és szokincse; A birkatartás hagyományai és emlékei; A csikósélet hagyományai; A juhászelet emlékei; A halászat hagyományai, munkamenete, szakkifejezései; A dohánytermesztés munkamenete és kifejezésanyaga; A summás-élet hagyományai; A szövés-fonás munkamenete és szokincse; Kemencekészítés és kenyérsütés; A tőzegkészítés munkamenete és kifejezései; Disznóvágás és disznótor régen és ma; Női és férfi viselet a századfordulón; Ragadványnevek és becenevek; Lakodalmi szokások régen és ma; Babonás hiedelmek és boszorkányhistóriák; Luca-napi szokások; A cigányok körében

1962 óta 51 munkát értékelték megyei és országos szinten. A pályamunkák mindegyike vagy helyezést ért el, vagy könyv- illetve pénzjutalomban részesült. Hasonlóképpen helyezést értek el az Országos Diáknapokra beküldött pályamunkák is: összesen 11 arany-, 5 ezüst- és 3 bronzérmert nyertek.

Az eredmények elérése jóval nehezebb lett volna a múzeumok, elsősorban a szolnoki Damjanich Múzeum állandó segítségével nélkül. Budapest, Debrecen, Sárospatak, Szentendre múzeumainak időnkénti megtekintése mellett a növendékek gyakran látogatják a Damjanich Múzeum kiállításait. Az állandó és az időszakos kiállításokat minden esetben a múzeum egyik munkatársának szakszerű vezetésével tekintették meg. Néhány alkalommal a város műemlékeinek megismertetését is szívesen vállalta a múzeum egy-egy munkatársa, városnéző séta keretében. A szakkör többször tartotta foglalkozását a múzeumban. A tanulók megtekintették a raktárakat, a még kiállításra nem került régészeti, néprajzi anyagot, s eligazítást kaptak a gyűjtő- és feldolgozó munka módszertani kérdéseire nézve is.

1970-ben a Damjanich Múzeum a Szolnok Megyei Múzeumi Adattár sorozatban *Néprajzi dolgozatok Szolnok megyéről* címen hét pályamunkát nyomtatásban is megjelentetett. A szakkörben folyó munkát értékelő elemzéssel és pályamunka-részletek közlésével a Múzeumi Levelek több száma is bemutatta az elmúlt években.

1974-ben a Szolnok megyei rádió által készített riport segítségével mód nyílt arra, hogy a szakkör munkájáról néhány tanuló a megye nyilvánossága előtt beszámoljon. Ugyanakkor az Ifjúsági Magazin c. folyóirat négy oldalas képes riportban ismertette meg az ország fiataljaival a szakkör tevékenységét.

A gyűjtőmunka módszereiről csupán annyit, hogy csaknem minden esetben hosszadalmas — és gyakran nehéz munkát jelentett a növendékek számára a kérdéses „technikájá”-nak elsajátítása. Olykor a legnehezebb feladat volt: megnyerni az idős emberek bizalmát, szóra — vagy éppen énekszóra! — bírni egy-egy adatközlőt. Az aprólékos gyűjtő- és feldolgozó munka alaposágot, nagy kitartást, sok türelmet igényel. Amelyik tanuló azonban megszerette ezt a munkát, az vállalja a vele járó fáradságokat. A gyakorlat azt mutatja: a honismereti munkának a növendékekre nézve igen komoly emberalkító hatása is van. Ennek szemléltetésére álljon itt egy részlet a szakkör egyik titkárának az iskolai nevelési értekezletre készült beszámolójából:

„Rokonaim dohánytermesztéssel foglalkoztak, és ma is azzal foglalkoznak. Ez a munka még ma, a gépek segítségével is igen nehéz. Sikertől megtudnom azt is: milyen volt 60—80 évvel ezelőtt... A pályamunka készítése során megismertem községem, családom múltjának egy területét. Csak most tudom igazán értékelni, amit én kaptam otthon, szüleimtől. Fel tudom mérni mindannak az értékét, ami odahaza körülvesz. Ez alatt a három év alatt tudatosodott bennem: a jelen értékei a múlt embereinek keze munkája és szenvedései nyomán születtek meg. Megtudtam azt is, hogy a nehéz életkörülmények, a szenvedések és megaláztatások sem tudták kiölni az emberekből a munkakedvet; azt a reményt, hogy gyermekeiknek talán már jobb lesz. Megvolt bennük a művészi, a szép iránti érzék és szeretet. A munka mellett születtek meg azok a tréfás, fájdalmas vagy szerelmes dalok, azok a históriák, amelyek ma már népi-szellemi hagyományaink kincsei közé tartoznak. Sok érdekes, számomra új dolgot tudtam meg községemről, elődeimről. Ezek az emlékek engem még szorosabban ide kötnek, ehhez a vidékhez, az itt élő emberekhez.”

Dr. Dienes Erzsébet

élő babonás szokások és hiedelmek; A szücsmesterség munkamenete és szakkifejezései; Mézeskalács- és cukorkakészítés, gyertyakészítés; A kosárfonás munkamenete és szakkifejezései; A seprűkötés hagyományos módjai, munkamenete és kifejezésanyaga. — A megyei földrajzinépgyűjtésbe is bekapcsolódtak a szakkör tagjai: eddig nyolc község földrajzinépgyűjtésanyagát gyűjtötték össze. — Több pályamunkához magnetofonnal népdalokat is gyűjtöttek.